

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2024-1\(28\)-56-71](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2024-1(28)-56-71)

УДК 631.1.016:338.432

JEL Classification: Q13

Вікторія Іванівна Кифяк

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економіки підприємства та управління персоналом
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича (Чернівці, Україна)

E-mail: v.kyfyak@chnu.edu.ua. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6104-6403>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57225067015>

**ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ОБҐРУНТУВАННЯ СУТНОСТІ
ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ АГРОБІЗНЕСУ**

Анотація. У статті розглянуто теоретичні положення щодо обґрунтування сутності аграрного бізнесу як виду підприємницької діяльності, визначення особливостей її здійснення в ринкових умовах. Це було реалізовано через дослідження змісту категорії «бізнес», аналізу наукових праць, в яких розглядалася ця категорія, що дозволило обґрунтувати специфічні риси бізнесу як економічної діяльності. Також у статті систематизовано основні наукові підходи до розуміння сутності аграрного бізнесу. У підсумку на основі результатів такої систематизації виокремлено окремі підходи до розгляду цієї підприємницької діяльності (економічний, галузевий, системний, правовий, інституційний, соціальний) та конкретизовано особливості її здійснення.

Ключові слова: агробізнес, бізнес, сільське господарство, агропромислове підприємство, аграрна галузь, національна економіка.

Рис.: 1. Табл.: 1. Бібл.: 33.

Постановка проблеми. Аграрний бізнес на сьогодні відіграє одну з ключових ролей в економічному розвитку країни. Підприємства, які займаються цим видом бізнесу намагаються у надскладних умовах здійснювати власну діяльність і розвиватися, шукати нові ринки збуту та шляхи доставки власної продукції покупцям. Аграрний бізнес як напрямок економічної діяльності охоплює значну кількість різних галузей, підгалузей національного господарства. При цьому вони всі відображають сукупність підприємств, які займаються рослинництвом, тваринництвом та суміжними видами економічної діяльності, котрі розвиваються з метою створення умов для активізації господарських відносин в аграрній сфері.

Важлива роль аграрного бізнесу в розвитку національної економіки й зумовлює підвищений інтерес науковців до проведення досліджень цієї сфери, поглиблення теоретичних, методологічних та прикладних положень щодо її розвитку з метою активізації економічної

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

діяльності суб'єктів господарювання. Відповідно на сьогодні, враховуючи сукупність всіх галузей та підгалузей, які можна віднести до сфери аграрного бізнесу, питання конкретизації сутності та особливостей функціонування цієї сфери недостатньо вивчені, а отже потребують поглиблення, що вимагає проведення додаткових досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку аграрного бізнесу активно сьогодні досліджується вітчизняними й закордонними науковцями. Серед них варто виокремити таких: Ю. О. Білянський, С. Я. Бугіль, Ю. О. Волощук, С. М. Дідух, Т. В. Курман, А. І. Лівінський, І. А. Малиш, Г. І. Мостовий, О. В. Попело, І. І. Сенчук, Н. П. Чорна, Р. С. Чорний, Р. І. Шевченко-Перепьолкіна. Окремо в наукових роботах І. А. Абрамович, Г. О. Андрусенко, С. О. Кушнір, В. П. Мартянова, В. Ф. Семенова, І. Ю. Сіваченко, Р. І. Слав'юк, В. П. Федоряк також представлені результати проведення дослідження саме теоретичних положень функціонування та розвитку аграрного бізнесу.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Попри численні наукові напрацювання у сфері розвитку аграрного бізнесу, недостатньо обґрунтованими залишаються питання щодо теоретичного визначення сутності аграрного бізнесу, особливостей його здійснення в сучасних, мінливих умовах функціонування національної економіки.

Метою статті є поглиблення теоретичних положень щодо трактування сутності аграрного бізнесу та визначення особливостей його здійснення в сучасних умовах функціонування національного господарства

Виклад основного матеріалу. Для детального розгляду сутності аграрного бізнесу важливим є розуміння загалом категорії «бізнес» і тих економічних процесів, відносин, які ця категорія відображає.

Етимологічно термін «бізнес» походить від давньоанглійського «bisid», що означає «активний», «діловий», «зайнятий справою» [23, с. 30].

Категорія бізнесу є досить поширеною серед економічних категорій і активно використовуються науковцями для пошуку нових методів, інструментів активізації підприємницької діяльності в межах окремих територій, національної економіки, різних галузей господарства. Представимо декілька наукових підходів до розуміння сутності зазначеної категорії (рис. 1).

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

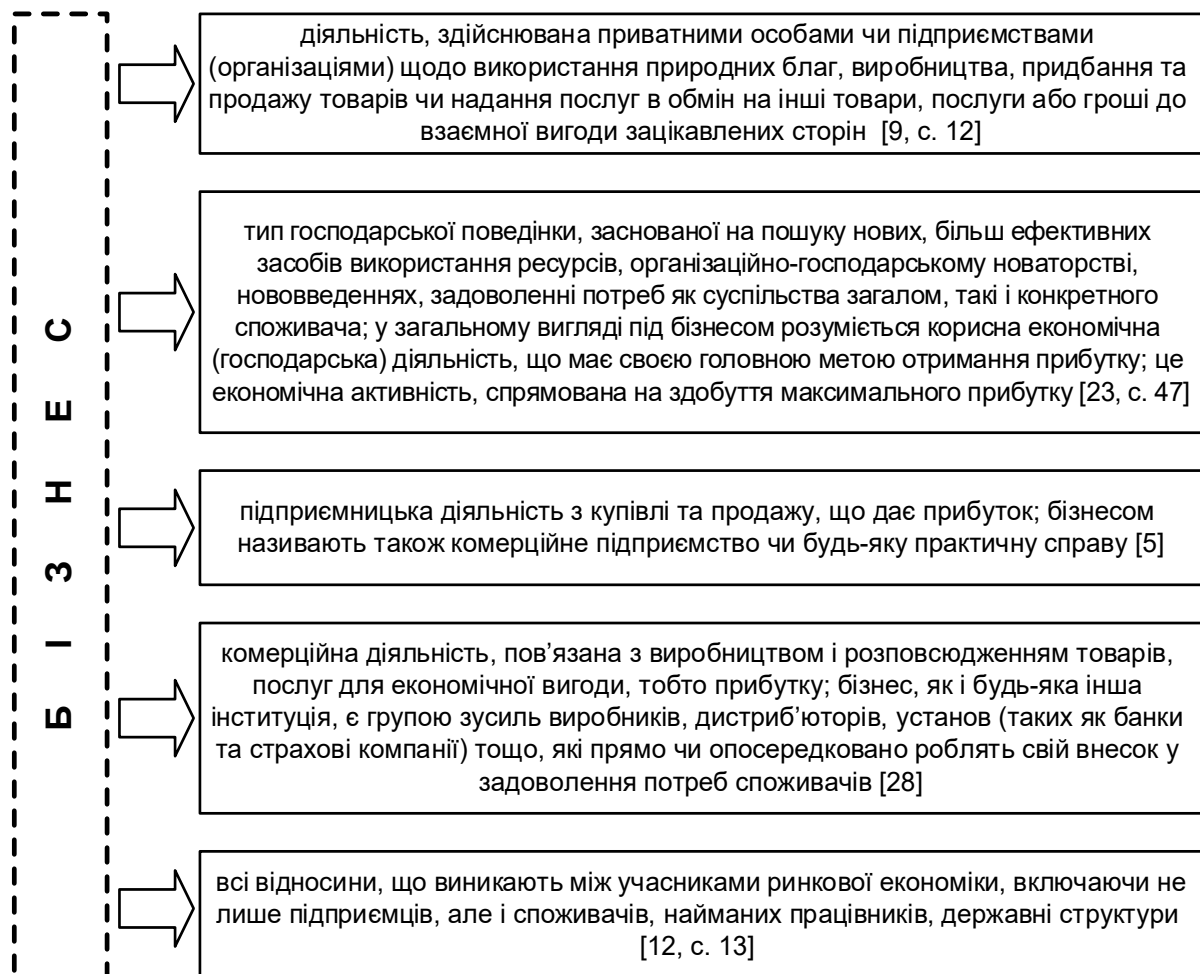

Рис. 1. Наукові підходи до розуміння сутності категорії “бізнес”

Джерело: систематизовано авторкою.

Враховуючи представлені концепції розгляду змісту бізнесу як економічної категорії, можна виокремити такі її специфічні риси:

- є ризиковою діяльністю, в результаті якої власник бізнесу може втратити всі свої початкові інвестиції і не досягти очікуваних результатів;
- здійснюється з метою отримання доходів і відповідно прибутку;
- вимагає ретельного планування, якість якого й забезпечує досягнення поставлених цілей;
- вимагає прийняття управлінських рішень у сфері як організації бізнес-процесів, так і управління ними;
- вимагає постійного розвитку, оновлення матеріальної бази, модернізації виробничих потужностей;

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

- для успішності ведення бізнесу також існує потреба в певному рівні креативності його власників, менеджменту;
- повинен враховувати окремі особливості впровадження моделі сталого розвитку, забезпечувати відповідно до власних можливостей розвиток соціальної, екологічної систем, сприяти підвищенню рівня соціального забезпечення малозахищених верств населення, підтримувати збереження навколишнього середовища;
- вимагає організації в межах роботи операційної, фінансової, маркетингової, логістичної, інформаційної діяльності;
- значно залежить від зовнішніх умов ведення бізнесу, які формуються в межах національної економіки, на світових ринках товарів, сировини, продукції;
- вимагає постійного аналізу ринку, на якому представлені продукція, товари конкретного підприємства, проведення дослідження попиту, уподобань клієнтів, їхніх вимог до продукції, послуг, їхньої вартості і якості [6; 21].

Таким чином, можна стверджувати, що бізнес – це діяльність, яка спрямована на отримання доходів, і у подальшому – прибутку, шляхом здійснення виробництва, продажу товарів, надання послуг, реалізації інших видів економічної діяльності.

В аграрній сфері бізнес пов'язаний з виробництвом сільськогосподарської продукції, її продажем і реалізацією іншої економічної діяльності, яка пов'язана із забезпеченням можливості здійснювати таке виробництво, підтримкою діяльності економічних суб'єктів у цій сфері.

Для кращого розуміння сутності аграрного бізнесу представимо окремі концепції трактування змісту такого виду бізнесу, які сьогодні трапляються в науковій літературі. Їх сукупність наведена в табл. 1.

Отже, аналізуючи представлені в табл. 1 наукові концепції розгляду змісту аграрного бізнесу, можна констатувати, що є різні погляди на розуміння сутності цього виду бізнесу. Це дає можливість виокремити окремі підходи, які існують для розгляду аграрного бізнесу з різних позицій і поглядів [11, с. 122; 14; 15]. Визначимо та проаналізуємо зміст таких підходів.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Таблиця 1

Наукові підходи до розгляду сутності аграрного бізнесу

Сутність підходу 1	Джерело 2
Агробізнес – сектор ринкової економіки, що охоплює виробництво, переробку, розподіл, зберігання та доставку до споживача сільськогосподарської продукції.	[2]
Агробізнес – сума всіх операцій, пов'язаних із виробництвом, зберіганням, транспортуванням, переробкою і розподілом сільськогосподарської продукції та наданням послуг у сфері ресурсного забезпечення сільського господарства. Агробізнес – сукупність усіх операцій, залучених до виробництва та розподілу сільськогосподарських товарів; виробничі операції в господарстві; а також зберігання, переробка та розповсюдження сільськогосподарських товарів і виробів з них.	[29]
Агробізнес – це форма підприємницької діяльності у сфері створення засобів виробництва для аграрного сектора, у сільськогосподарському виробництві, у сфері переробки й реалізації продукції, агросервісного обслуговування виробників.	[13]
Агробізнес – це економічні відносини між людьми з приводу організації власної справи, пов'язаної з використанням землі з метою отримання прибутку.	[3]
Аграрний бізнес – це справа, організована й оформлена юридично одним чи декількома ефективними власниками у сфері виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки, реалізації, а також у сфері агросервісного обслуговування процесу сільськогосподарського виробництва з метою отримання прибутку.	[24]
Агробізнес – форма господарювання в аграрному секторі або комплекс видів підприємницької діяльності, пов'язаних з виробництвом сільськогосподарської продукції, її зберіганням, транспортуванням, переробкою і доведенням до споживача, а також зі створенням засобів виробництва для сільського господарства	[17]
Агробізнес – найбільш прогресивна і високоефективна форма спільної організації виробництва продовольства, в якій усі його галузі заінтегровані в одній структурно завершеній, збалансованій, технологічно, економічно та організаційно пов'язаній системі, основне завдання якої полягає в максимальному забезпеченні населення продовольчими товарами. Агробізнес – особлива підсистема економічних відносин, що склалася в аграрному секторі розвинених країн внаслідок злиття аграрного, промислового й торгового капіталу у процесі поглиблення інтеграційних зв'язків між сільським господарством та промисловістю (вертикальної інтеграції).	[1]

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Закінчення табл. 1

1	2
Агробізнес – це система взаємопов'язаних суб'єктів у сфері економічної діяльності на основі взаємовигідного ефективного співробітництва в галузі ресурсопостачання, виробництва, збуту і розподілу сільськогосподарської продукції, що характеризується суспільним поділом праці й прискоренням відтворювальних процесів у сільському господарстві.	[9, с. 78]
Агробізнес – продукт міжнародної інтеграції, пов'язуючи в одне ціле всі ланки й господарські одиниці, що беруть участь в інтегрованому процесі виробництва продовольства і його переміщенні від виробника до споживача.	[25, с. 56]
Агробізнес – сукупність людської діяльності в спектрі різноманітних видів праці, яка поєднана з аграрною сферою, та пояснює, що у загальному розумінні агробізнес сприймається як процес координації та інтеграції діяльності у сфері виробництва, переробки, торгівлі з метою запобігання різких коливань у цінах, збуті продукції, наданні послуг й одержанні прибутку.	[16, с. 53]
Агробізнес – це форма підприємства в аграрному секторі економіки держави й до нього залучаються всі виробничі та обслуговуючі сфери діяльності АПК.	[4]
Агробізнес – це повний ланцюг створення вартості в сільському господарстві, від сировини та ресурсів, необхідних для створення біологічних продуктів, до дистриб'юторів і роздрібних торговців, які доставляють продукцію кінцевим споживачам.	[30]
Агробізнес – це галузь виробництва сільськогосподарської продукції та послуг, пов'язана з вирощуванням, переробкою та розповсюдженням продуктів харчування. Агробізнес включає дрібні та великі сільськогосподарські підприємства, сільськогосподарське обладнання (трактори та комбайни), засоби, що сприяють зростанню, заводи з переробки харчових продуктів і розподільчі мережі, залучені до доставки, зберігання та продажу продуктів харчування.	[32]
Агробізнес – бізнес у сільському господарстві, який включає в себе всі аспекти виробництва харчових продуктів, від землеробства та збору врожаю до переробки та продажу.	[33]
Агробізнес – ринкова орієнтація сільськогосподарського виробництва; наукова та практична діяльність, яка пов'язаною з виробництвом, обробкою, маркетингом, торгівлею, розповсюдженням харчових продуктів, кормів, включаючи постачання ресурсів.	[31, с. 50]
Агробізнес – це економічні відносини між людьми з приводу організації власної справи, пов'язаної з використанням землі з метою отримання прибутку.	[19, с. 28]
Агробізнес – це форма підприємництва в аграрному секторі економіки країни, до якої залучаються всі виробничі й обслуговуючі сфери діяльності агропромислового комплексу. Агробізнес – це сукупність економічних відносин в аграрному секторі країни.	[20, с. 398]

Джерело: систематизовано авторкою.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Системний підхід – сутність цього підходу полягає в розгляді аграрного бізнесу як складної, багатокомпонентної системи, яка складається зі значної кількості галузей, підгалузей, окремих напрямків економічної діяльності у сфері вирощування та обробки сільськогосподарської продукції; у межах цього підходу також досліджуються властивості, функції та особливості взаємодії системи аграрного бізнесу з іншими економічними системами.

Економічний підхід – сутність цього підходу полягає в розгляді аграрного бізнесу як економічної системи, для якої притаманним є сукупність господарських відносин між суб'єктами, які виникають у процесі виробництва, розподілу, продажу сільськогосподарської та агропромислової продукції.

Галузевий підхід – сутність цього підходу полягає в розгляді аграрного бізнесу як частини національного господарства, тобто сукупності галузей та їхніх окремих структурних компонентів, які формують єдину сферу такого бізнесу; в рамках цього підходу також аналізується вплив аграрного бізнесу на економічний розвиток країни, окремі макроекономічні показники.

Соціальний підхід – дослідження аграрного бізнесу як складової соціальної системи, його ролі у соціальному забезпеченні розвитку територіальних громад, сільської місцевості, вплив на розвиток соціальної інфраструктури та взаємозв'язок економічних суб'єктів, які здійснюють свою діяльність у сфері виробництва сільськогосподарської продукції з територіальними громадами.

Правовий підхід – сутність цього підходу полягає у розгляді аграрного бізнесу як сукупності правових взаємовідносин, які виникають між економічними суб'єктами, що залучені до процесу вирощування, збереження, обробки, продажу сільськогосподарської продукції; у межах цього підходу також досліджуються особливості правового регулювання економічних відносин у цій сфері, розробка та впровадження стандартів, вимог, правил щодо землекористування, збереження навколишнього середовища, безпеки харчових продуктів, захисту прав споживачів тощо.

Інституційний підхід – сутність цього підходу полягає у дослідженні особливостей побудови системи державного регулювання розвитку і функціонування аграрного бізнесу, вивчені основних функцій органів державної влади, місцевого самоврядування, які залучені до процесу регулювання такого бізнесу, аналізу розроблених заходів оцінки результатів їх впровадження з метою стимулювання виробництва та обробки сільськогосподарської продукції.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Отже, враховуючи зміст представлених наукових підходів до розуміння сутності аграрного бізнесу, можна надати таке трактування цього виду економічної діяльності: аграрний бізнес – сектор економіки, який складається з окремих напрямків діяльності, у межах яких суб'єкти господарювання здійснюють виробництво, переробку, реалізацію сільськогосподарської продукції, створення агропромислової продукції з метою отримання прибутку та додаткових соціальних результатів.

Таким чином визначимо також особливості здійснення економічної діяльності у сфері аграрного бізнесу. Серед них варто виокремити такі:

1) відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки будь-якої країни, що об'єктивно вимагає створення умов для розвитку такого бізнесу;

2) здійснює значний вплив на розвиток територіальних громад сільських територій, у співпраці з якими економічні суб'єкти, що здійснюють діяльність у цій сфері, можуть сприяти розвитку соціальної інфраструктури на тих територіях, де відбувається їх розташування та виробництво;

3) може здійснюватися у межах значної кількості різних напрямів, підгалузей аграрної сфери;

4) може здійснюватися як невеликими домашніми господарствами, так і великими за розмірами агрохолдингами;

5) пов'язана з процесами вирощування, обробки сільськогосподарської продукції, її збереженням, реалізацією, що вимагає організації традиційних процесів, які характерні для ведення бізнес-діяльності, а саме: маркетинг, логістика, інфраструктура, організація управління;

6) здійснюється з метою отримання доходу та реалізації окремих цілей сталого розвитку;

7) досить сильно пов'язана з розвитком екологічних систем, природними та кліматичними умовами, які характерні для певної території;

8) трансформується та розвивається в результаті використання інноваційних аграрних технологій, що вимагає поступового впровадження інноваційної моделі розвитку, використання потенціалу сучасних цифрових технологій;

9) для аграрного бізнесу притаманною є сезонність його здійснення, що вимагає і відповідних управлінських рішень та дій для збереження такого бізнесу;

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

10) ймовірність настання ризиків, які не пов'язані з людською поведінкою, а обумовлюється такими причинами: не врожай, природні катаклізми, кліматичні аномалії, що вимагає врахування цього в процесі здійснення підприємницької діяльності;

11) наявність високого рівня конкуренції на ринку сільськогосподарської продукції, агропромислової продукції, товарів, що вимагає постійного аналізу показників власної платоспроможності, оцінки рівня конкурентоспроможності й поступового забезпечення інноваційного оновлення насамперед виробничих потужностей;

12) сезонність бізнесу впливає на фінансовий стан підприємств, що вимагає врахування цього при фінансовому плануванні та прогнозуванні економічної діяльності у середньостроковій та довгостроковій перспективі та ін. [8, с. 26; 7; 18; 22; 27].

Висновки і пропозиції. Отже, у статті поглиблено теоретичні положення щодо обґрунтування сутності аграрного бізнесу та визначені особливості його здійснення в сучасних ринкових умовах. Для цього було розглянуто сутність категорії «бізнес» та виокремлено особливості, які їй притаманні. Це було здійснено на основі аналізу представлених у науковій літературі підходів до розуміння сутності бізнесу як економічної діяльності. Встановлено, що бізнес являє собою сукупність відносин, які виникають між економічними суб'єктами з метою виробництва, продажу товарів, послуг для отримання прибутку або створення соціальних ефектів.

У статті систематизовано наукові концепції дослідження сутності агробізнесу та встановлено, що існує значна кількість таких концепцій, які використовуються науковцями для обґрунтування цього виду підприємницької діяльності. На основі результатів систематизації зазначених концепцій було виокремлено окремі підходи до розгляду такої діяльності, серед яких визначені наступні: економічний підхід, галузевий підхід, системний підхід, правовий підхід, інституційний підхід, соціальний підхід. У статті обґрунтовано, що наявність значної кількості різних підходів до розуміння сутності агробізнесу пов'язана зі значною кількістю видів економічної діяльності, які за їхньою природою можна віднести до сфери аграрного бізнесу. Також встановлено, що на сьогодні ця сфера відіграє одну з найбільш важливих ролей у розвитку національного господарства, а тому і розглядається аграрний бізнес з позиції за-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

стосування макропідходу до дослідження економічних відносин, які виникають і розвиваються в процесі здійснення підприємницької діяльності в аграрній сфері. Відповідно у статті запропоновано аграрний бізнес розглядати як сектор економіки, який складається з окремих напрямків економічної діяльності, в рамках яких суб'єкти господарювання здійснюють виробництво, переробку сільськогосподарської продукції, створюють агропромислову продукцію з метою отримання прибутку та додаткових соціальних результатів.

Також на основі результатів виокремлення особливостей здійснення бізнесу як економічної діяльності, аналізу змісту концепції трактування аграрного бізнесу, трактування запропонованого підходу до розуміння сутності цього виду бізнесу визначено особливості його здійснення в сучасних ринкових умовах функціонування національної економіки.

Список використаних джерел

1. Абрамович І. А. Теоретичні основи та форми прояву аграрного бізнесу [Електронний ресурс] / І. А. Абрамович // Ефективна економіка. – 2011. – № 12. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=907>.
2. Агробізнес // Велика Українська Енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vue.gov.ua/%D0%90%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%B1%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81>.
3. Андрусенко Г.О., Мартьянов В.П. та ін. Організація агробізнесу і підприємництва : навч. посіб. / за ред. В. П. Мартьянова ; Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. – Харків, 1998. – 280 с.
4. Байдак І. Агробізнес: значення, сутність та шляхи розвитку [Електронний ресурс] / І. Байдак // Розвиток форм і методів сучасного менеджменту в умовах глобалізації : матеріали 9-ї наук.-практ. інтернет-конф. (Дніпро, 20-21 листопада 2021 р.) : у 2-х т. – Дніпро : Поліграф. відділ ДДАЕУ, 2021. – Т. 2. – С. 19-20. – Режим доступу: <https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/5590/1/%D0%91%D0%90%D0%99%D0%94%D0%90%D0%9A%20%D0%86..pdf>.
5. Бізнес // Велика Українська Енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vue.gov.ua/%D0%91%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81>.
6. Бізнес [Електронний ресурс] // Енциклопедія сучасної України. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-39884>.
7. Білянський Ю. О. Інституційне забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств в умовах євроінтеграції [Електронний ресурс] : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Подільський державний аграрно-технічний університет. – Кам'янець-Подільський, 2020. – 292 с. – Режим доступу: <https://pdatu.edu.ua/images/naukova-miznarodna-diyalnist/svr/dissertaciya-bilyanskyi2.pdf>.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

8. Бойко Л. О. Аграрний бізнес в умовах воєнного стану [Електронний ресурс] / Л.О. Бойко, О.В. Береговий // Актуальні проблеми та перспективи розвитку агропродовольчої сфери, індустрії гостинності та торгівлі : тези доповідей Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 2 листопада 2022 р.; Державний біотехнологічний ун-т. – Харків, 2022. – С. 25-26. – Режим доступу: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/14058/1/AKTUAL_NI_%20PROBLEMY_HOSTYNNOSTI_22-26-27.pdf.
9. Добрава Н.В. Основи бізнесу : навчальний посібник / Н. В. Добрава, М. М. Осипова. – Одеса : Бондаренко М. О., 2018. – 305 с.
10. Долгошея Н. О. Теоретичні основи трактування агробізнесу в економічній науці [Електронний ресурс] / Н. О. Долгошея // Економіка та держава. – 2011. – № 1. – С. 76-78. – Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2011/23.pdf.
11. Дубина М. В. Наукові підходи до ідентифікації сутності категорії „інфраструктура сільського господарства” / М. В. Дубина, А. В. Тарасенко // Управління розвитком. – 2016. – № 1 (138). – С. 120-127.
12. Економіка і бізнес [Електронний ресурс] : підручник / за ред. д.е.н., проф. Л. Г. Мельника, д.е.н., проф. О. І. Карінцевої. – Суми : Університетська книга, 2021. – 316 с. – Режим доступу: https://fmab.khadi.kharkov.ua/fileadmin/F-FUB/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B8_%D1%96_%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%B0/ek_predpriatij/posobiya_pdf/Ekonomika_i_biznes_2021.pdf.
13. Загальний курс агробізнесу : навч. посіб. / за ред. В. Ф. Семенова, І. Ю. Сіваченка. – Київ : Т-во “Знання”, КОО, 2000. – 301 с.
14. Корнієнко Г. С. Агробізнес як економіко-правова категорія [Електронний ресурс] / Г. С. Корнієнко. – Режим доступу: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2020/09/Tezy_25_06_20/Tezy_25_06_20_115-121.pdf.
15. Кушнір С. О. Інституційне забезпечення функціонування аграрного сектору України в контексті його інноваційного розвитку: теорія, методологія, практика [Електронний ресурс] : дис. ... д-а екон. : спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / Львівський торговельно-економічний університет. – Львів, 2020. – 536 с. – Режим доступу: https://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/pidrozdzily/Aspirantura/Rady/Spec_vchena_rada/Dysertacii/2020_11/Kushnir_Disertacija_Kushnir.pdf.
16. Лівінський А. І. Державне управління у сучасній реновації аграрного виробництва / А. І. Лівінський // Інвестиції: практика та досвід. – 2018. – № 10. – С. 51–55.
17. Мостовий Г. І. Агробізнес: державне регулювання : монографія. – Харків : Основа, 2002. – 300 с.
18. Навроцький О. А. Аграрний бізнес України: реалії сьогодення [Електронний ресурс] / О. А. Навроцький // Регіональна економіка. – 2023. – № 1. – С. 102-109. – Режим доступу: https://re.gov.ua/re202301/re202301_102_NavrotskyuOA.pdf.
19. Основи підприємницької діяльності та агробізнесу / І. М. Брюховецький [та ін.] ; ред. І. М. Брюховецький. – Суми : Обласна друкарня ; Суми : Вид-во "Козацький вал", 2001. - 474 с.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

20. Основи підприємницької діяльності та агробізнесу : навч. посіб. для підготовки фахівців неекономічних спец. у аграр. вищ. навч. закл. II-IV рівнів акредитації / М. М. Ільчук [та ін.] ; ред. М. М. Ільчук. – Київ : Вища школа, 2002. – 400 с.

21. Пономаренко В. С. Теорія та практика моделювання бізнес-процесів [Електронний ресурс] : монографія / В. С. Пономаренко, С. В. Мінухін, С. В. Знахур. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2013. – 244 с. – Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/6820/1/%d0%a2%d0%b5%d0%be%d1%80%d1%96%d1%8f%20%d1%82%d0%b0%20%d0%bf%d1%80%d0%b0%d0%ba%d1%82%d0%b8%d0%ba%d0%b0%20%d0%bc%d0%be%d0%b4%d0%b5%d0%bb%d1%8e%d0%b2%d0%b0%d0%bd%d0%bd%d1%8f%20%d0%b1%d1%96%d0%b7%d0%bd%d0%b5%d1%81-%d0%bf%d1%80%d0%be%d1%86%d0%b5%d1%81%d1%96%d0%b2.pdf>.

22. Попело О. Капіталізація інтегрованих аграрно-промислових формувань у воєнний період / О. Попело, І. Лопашук // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2023. – № 3(35). – С. 132–140. – DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3\(35\)-132-140](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3(35)-132-140).

23. Резнікова В. В. Поняття бізнесу, його економіко-правова природа та співвідношення із суміжними категоріями / В. В. Резнікова // Адміністративне право і процес. – 2018. – № 3 (22). – С. 30-53.

24. Слав'юк Р. Суть, природа та інтегральні форми реалізації аграрного бізнесу / Р. Слав'юк // Вісник Львів. держ. аграр. ун-ту: Економіка АПК. – 2001. – № 8. – С. 86-92.

25. Чорний Р. С. Вплив глобалізаційних процесів на розвиток аграрного бізнесу України [Електронний ресурс] / Р. С. Чорний, Н. П. Чорна // Економіка. – 2014. – № 6(132). – С. 54-59. – Режим доступу: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/13434/1/7.pdf>.

26. Шевченко-Перепьолкіна Р. І. Проблеми аграрного бізнесу під час воєнного стану [Електронний ресурс] / Р. І. Шевченко-Перепьолкіна // Інфраструктура ринку. – 2022. – Вип. 66. – С. 87-92. – Режим доступу: http://www.market-infr.od.ua/journals/2022/66_2022/18.pdf.

27. Шкарлет С. М. Організаційно-інфраструктурне забезпечення розвитку сільського господарства України / С. М. Шкарлет, М. В. Дубина, А. В. Тарасенко. – Чернівці : ЧНТУ, 2016. – 208 с.

28. Concept of Business [Electronic resource]. – Accessed mode: <https://www.scribd.com/document/240787525/Concept-of-Business>.

29. Devis S.H. A concept of agribusiness [Electronic resource] / S. H. Devis, P. A. Goldberg. – Boston Mass: Harvard Univ., 1957. – Accessed mode: <http://www2.fct.unesp.br/docentes/geo/bernardo/BIBLIOGRAFIA%20DISCIPLINAS%20POS-GRADUACAO/DAVIS%20AND%20GOLDBERG/DAVIS%20GOLDBERG%201957.pdf>.

30. Gabriel Lip. Agribusiness [Electronic resource] / Gabriel Lip. – Accessed mode: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/commercial-lending/agribusiness>.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

31. Redefining the components of agribusiness [Electronic resource] / S. L. Bairwa, S. Kushwaha, C. Sen, Shilpi // International Journal of Agricultural Invention. – 2017. – Vol. 2(1). – Pp. 50-53. – Accessed mode: https://www.academia.edu/106143737/Redefining_the_components_of_agribusiness.

32. What Is Agribusiness? A Guide to the Agriculture Industry [Electronic resource]. – 2024. – Accessed mode: <https://www.indeed.com/career-advice/career-development/what-is-agribusiness>.

33. What is Agribusiness? The Complete Guide [Electronic resource] / Agribusiness. – Accessed mode: <https://aglend.com.au/blog/what-is-agribusiness>.

References

1. Abramovych, I.A. (2011). Teoretychni osnovy ta formy proiavu aharnoho biznesu [Theoretical foundations and forms of manifestation of agrarian business]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*, (12). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=907>.

2. Velyka Ukrainska Entsyklopediia [Great Ukrainian Encyclopedia]. (n.d.). *Ahrobiznes – Agribusiness*. <https://vue.gov.ua/%D0%90%D0%B3%D1%80%90%BE%D0%B1%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81>.

3. Andrusenko, H.O., Martianov, V.P. et al. (1998). *Orhanizatsiia ahrobiznesu i pidpriemnytstva [Organization of agribusiness and entrepreneurship]*.

4. Baidak, I. (2021). Ahrobiznes: znachennia, sutnist ta shliakhy rozvytku [Agribusiness: meaning, essence and ways of development]. Rozvytok form i metodiv suchasnoho menedzhmentu v umovakh hlobalizatsii: materialy 9-i nauk.-prakt. internet-konf. – Development of forms and methods of modern management in the conditions of globalization: materials of the 9th science-practice. Internet conf. (pp. 19-20, Vol. 2.). Polihraf. viddil DDAEU. <https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/5590/1/%D0%91%D0%90%D0%99%D0%94%D0%90%D0%9A%20%D0%86..pdf>.

5. Velyka Ukrainska Entsyklopediia [Great Ukrainian Encyclopedia]. (n.d.). *Biznes – Business*. <https://vue.gov.ua/%D0%91%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81>.

6. Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy [Encyclopedia of modern Ukraine]. (n.d.). *Biznes – Business*. <https://esu.com.ua/article-39884>.

7. Bilianskyi, Yu.O. (2020). *Instytutysiine zabezpechennia rozvytku zovnishnoekonomichnoi diialnosti ahrarykh pidpriemstv v umovakh yevrointehratsii [Institutional support for the development of foreign economic activity of agrarian enterprises in the conditions of European integration]* [PhD dissertation; Podilskyi derzhavnyi aharno-tekhnichnyi universytet]. <https://pdatu.edu.ua/images/naukova-miznarodna-diyalnist/svr/dissertaciya-bilyanskyi2.pdf>.

8. Boiko, L.O., Berehovi O.V. (2022). Ahraryni biznes v umovakh voiennoho stanu [Agrarian business in the conditions of war]. *Aktualni problemy ta perspektyvy rozvytku ahroprodovolchoi sfery, industrii hostynnosti ta torhivli – Actual problems and prospects for the development of the agro-food sector, the hospitality industry and trade* (pp. 25-26). https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/14058/1/AKTUAL_NI_%20PROBLEMY_HOSTYNNOSTI_22-26-27.pdf.

9. Dobrova, N.V., Osypova, M.M. (2018). *Osnovy biznesu [Basics of business]*. Bondarenko M. O.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

10. Dolhosheia, N.O. (2011). Teoretychni osnovy traktuvannia ahrobiznesu v ekonomichnii nautsi [Theoretical foundations of the interpretation of agribusiness in economic science]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and state*, (1), 76-78. http://www.economy.in.ua/pdf/1_2011/23.pdf.

11. Dubyna, M.V., Tarasenko, A.V. (2016). Naukovi pidkhody do identyfikatsii sutnosti katehorii „infrastruktura silskoho hospodarstva” [Scientific approaches to the identification of the essence of the category "agricultural infrastructure"]. *Upravlinnia rozvytkom – Development management*, (1(138)), 120-127.

12. Melnyk, L.H., Karintseva, O. I. (2021). *Ekonomika i biznes [Economy and business]*. Universytetska knyha. https://fmab.khadi.kharkov.ua/fileadmin/F-FUB/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B8_%D1%96_%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%B0/ek_predpriyaty/posobiya_pdf/Ekonomika_i_biznes_2021.pdf.

13. Semenov, V. F. Sivachenko, I. Yu. (2000). *Zahalnyi kurs ahrobiznesu [General course of agribusiness]*. T-vo “Znannia”, KOO.

14. Korniienko, H.S. (2020). *Ahrobiznes yak ekonomiko-pravova katehoriia [Agribusiness as an economic and legal category]*. https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2020/09/Tezy_25_06_20/Tezy_25_06_20_115-121.pdf.

15. Kushnir, S.O. (2020). *Instytutsiine zabezpechennia funktsionuvannia ahrarnoho sektoru Ukrainy v konteksti yoho innovatsiinoho rozvytku: teoriia, metodolohiia, praktyka [Institutional support for the functioning of the agrarian sector of Ukraine in the context of its innovative development: theory, methodology, practice]* [doctor dissertation; Lvivskiy torhovelno-ekonomichnyi universytet]. https://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/pidrozdily/Aspirantura/Rady/Spec_vchena_rada/Dysertacii/2020_11/Kushnir_Disertacija_Kushnir.pdf.

16. Livinskyi, A.I. (2018). Derzhavne upravlinnia u suchasni renovatsii ahrarnoho vy-robnytstva [State management in the modern renovation of agrarian production]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, (10), 51–55.

17. Mostovyi, H.I. (2002). *Ahrobiznes: derzhavne rehuliuвання [Agribusiness: state regulation]*. Osnova.

18. Navrotskyi, O.A. (2023). Ahrarnyi biznes Ukrainy: realii sohodennia [Agricultural business of Ukraine: realities of today]. *Rehionalna ekonomika – Regional economy*, (1), 102-109. https://re.gov.ua/re202301/re202301_102_NavrotskyiOA.pdf.

19. Briukhovetskyi, I.M. (Ed.). (2001). *Osnovy pidpriemnytskoi diialnosti ta ahrobiznesu [Basics of entrepreneurial activity and agribusiness]*. Oblasna drukarnia; Vyd-vo "Kozatskyi val".

20. Ilchuk, M.M. (2002). *Osnovy pidpriemnytskoi diialnosti ta ahrobiznesu [Basics of entrepreneurial activity and agribusiness]*. Vyscha shkola.

21. Ponomarenko, V.S., Minukhin, S.V., Znakhur, S.V. (2013). *Teoriia ta praktyka modeliuvannia biznes-protsesiv [Theory and practice of modeling business processes]*. Vyd. KhNEU. <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/6820/1/%d0%a2%d0%b5%d0%be%d1%80%d1%96%d1%8f%20%d1%82%d0%b0%20>

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

d0%bf%d1%80%d0%b0%d0%ba%d1%82%d0%b8%d0%ba%d0%b0%20%d0%bc%d0%be%d0%b4%d0%b5%d0%bb%d1%8e%d0%b2%d0%b0%d0%bd%d0%bd%d1%8f%20%d0%b1%d1%96%d0%b7%d0%bd%d0%b5%d1%81-%d0%bf%d1%80%d0%be%d1%86%d0%b5%d1%81%d1%96%d0%b2.pdf.

22. Popelo, O., Lopashchuk, I. (2023). Kapitalizatsiia intehrovanykh ahrarno-promyslovykh formuvan u voiennyi period [Capitalization of integrated agricultural and industrial formations in the war period]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and prospects of economics and management*, (3(35)), 132–140. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3\(35\)-132-140](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3(35)-132-140).

23. Rieznikova, V.V. (2018). Poniattia biznesu, yoho ekonomiko-pravova pryroda ta spivvidnoshennia iz sumizhnymy katehoriiami [The concept of business, its economic and legal nature and relationship with related categories]. *Administratyvne pravo i protses – Administrative law and process*, (3(22)), 30-53.

24. Slaviuk, R. (2001). Sut, pryroda ta intehralni formy realizatsii ahrarnoho biznesu [Essence, nature and integral forms of implementation of agrarian business]. *Visnyk Lviv. derzh. ahrar. un-tu: Ekonomika APK – Visnyk Lviv. state agrarian university: Economics of agro-industrial complex*, (8), 86-92.

25. Chornyi, R.S., Chorna, N.P. (2014). Vplyv hlobalizatsiinykh protsesiv na rozvytok ahrarnoho biz-nesu Ukrainy [The impact of globalization processes on the development of agrarian business of Ukraine]. *Ekonomika – Economy*, (6(132)), 54-59. <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/13434/1/7.pdf>.

26. Shevchenko-Perepolkina, R. I. (2022). Problemy ahrarnoho biznesu pid chas voiennoho stanu [Problems of agrarian business during the war]. *Infrastruktura rynku – Market infrastructure*, 66, 87-92. http://www.market-infr.od.ua/journals/2022/66_2022/18.pdf.

27. Dubyna, M.V. Shkarlet, S.M., Tarasenko, A.V. (2016). *Orhanizatsiino-infrastrukturne zabezpechennia rozvytku silskoho hospodarstva Ukrainy [Organizational and infrastructural support for the development of agriculture in Ukraine]*. ChNTU.

28. Concept of Business. <https://www.scribd.com/document/240787525/Concept-of-Business>.

29. Devis S.H., Goldberg P.A. (1957). A concept of agribusiness. Boston Mass: Harvard University. <http://www2.fct.unesp.br/docentes/geo/bernardo/BIBLIOGRAFIA%20DISCIPLINAS%20POS-GRADUACAO/DAVIS%20AND%20GOLDBERG/DAVIS%20GOLDBERG%201957.pdf>.

30. Gabriel Lip. Agribusiness. <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/commercial-lending/agribusiness>.

31. Bairwa, S.L., Kushwaha, S., Sen, C., Shilpi (2017). Redefining the components of agribusiness. *International Journal of Agricultural Invention*, 2(1), 50-53.

32. What Is Agribusiness? A Guide to the Agriculture Industry (2024). <https://www.indeed.com/career-advice/career-development/what-is-agribusiness>.

33. Agribusiness. (n.d.). *What is Agribusiness? The Complete Guide*. <https://aglend.com.au/blog/what-is-agribusiness>.

Отримано 10.03.2024

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 631.1.016:338.432

JEL Classification: Q13

Victoria KyfyakPhD in Economics, Associate Professor of the Department
of Enterprise Economics and Personnel Management

Chernivtsi National University named after Yu. Fedkovycha (Chernivtsi, Ukraine)

E-mail: v.kyfyak@chnu.edu.ua. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-6104-6403>**Scopus Author ID:** <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57225067015>**THEORETICAL PROVISIONS ON SUBSTANTIATING THE ESSENCE AND PECULIARITIES OF THE AGRIBUSINESS DEVELOPMENT**

Abstract. *In today's environment, agribusiness plays one of the most important roles in development of the national economy of different countries. The development of this business is directly related to the production of food for citizens, which helps ensuring necessary level of food security. In addition, its development allows for more efficient use of the existing natural potential of countries and thereby contributes to the intensified economic activity in the country. Accordingly, theoretical and applied provisions in the agribusiness development are relevant today.*

In the article, theoretical provisions on substantiation of the agribusiness essence as a type of the entrepreneurial activity are considered. This was done based on the study of the business essence as a type of the economic activity, substantiation of the specific features of this activity, and its implementation in the market conditions of the national economy.

In the article, considerable attention is also paid to the study of the approaches available in the scientific literature to the essence of the agribusiness. This made it possible to identify the following approaches, to systematize them, and, as a result, to identify the main basic approaches that are most often used by scientists when considering the content of the agribusiness. These approaches include the following ones: economic, sectorial, systematic, legal, institutional and social. A detailed consideration of these approaches allowed the author to propose its own approach to understanding the content of the agribusiness, namely to consider it as a sector of the economy consisting of separate areas of the economic activity within which economic entities produce, process, sell agricultural products, create agro-industrial products to generate profit and additional social outcomes. In other words, within the article, the macro approach to the essence of the agribusiness is used. As a result, it also allowed us to substantiate the main features of the economic activity related to the functioning of the agribusiness sector.

In the course of the study it was found out that institutional factors play a significant role in the agribusiness development today, namely: available state support and effective activity of public authorities and local self-government bodies in regulating the economic activity within the national economy sector.

Keywords: *agribusiness; business; agriculture; agricultural enterprise; agricultural sector, national economy.*

Fig.: 1. Table: 1. References: 35.

Бібліографічний опис для цитування:

Кицяк В. Теоретичні положення обґрунтування сутності та особливостей розвитку агробізнесу. *Науковий вісник Полісся*. 2024. № 1(28). С. 56-71.